

SECTION: ECONOMIC SCIENCES.

SEKCJA: NAUKI EKONOMICZNE.

How to cite: Radiev, D. (2024). Competitiveness of an economic agent in the digital economy. *Horizons of Innovation: Conference on Multidisciplinary Trends in Science 2024*. (pp. 371-376). Futurity Research Publishing. <https://futuraity-publishing.com/horizons-of-innovation-conference-on-multidisciplinary-trends-in-science-2024-2/>

Competitiveness of an economic agent in the digital economy

Конкуренентоспроможність економічного агента в цифровій економіці

Радєв Дмитро Валерійович

здобувач вищої освіти наукового ступеня доктора філософії, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна, vik2005vik@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0001-7523-5013>

Accepted: February 23, 2024 | **Published:** February 28, 2024 | **Language:** Ukrainian

Abstract: The paper is devoted to the development of theoretical foundations for the formation of competitiveness of an economic agent in the digital economy. The methodological basis of the study is based on modern economic institutional theories. The key values are identified as the basis for the development of the country's national strategy in the digital economy by achieving competitive advantages at the national and global levels. It is substantiated that the hierarchical strategic chain is aimed at the development, formation, and implementation of key digital innovations that are formed at the intersection of the technological landscape of the three industries 3.0+ / 4.0. / X.0. Ukraine's digital economy development model should be based on the integration of three generations of technologies. Within this approach, different technological waves can complement each other and contribute to the creation of a more comprehensive and integrated digital economy.

Keywords: institution, institutional development, institutional environment, competitiveness, competitive advantage, strategy, digital economy, digitalization

Вступ

У контексті цифрової економіки конкурентна боротьба все більше переорієнтовується з ресурсної бази на стратегічне планування, з акцентом на інвестиції в розвиток ключових компетенцій та підтримку динамічних здібностей організацій. Цифрові інновації та спроможність організацій адаптуватися до змін, формуючи ефективні стратегії і неперервно оновлюючи свою структуру та бізнес-процеси у відповідності до інституціональних змін, набувають вирішального значення.

Процес цифрових трансформацій в Україні є занадто повільним порівняно з потребами економіки і суспільства. На цю ситуацію найбільше впливають такі внутрішні фактори, як виклики воєнного стану, високий рівень корупції, зростання інфляції та дисконтних ставок НБУ, зростання зовнішнього боргу, зношена інфраструктура, низький рівень цифрової грамотності, цифрової культури та практики використання цифрових продуктів у суспільстві, суттєві міжтериторіальні диспропорції широкосмугового покриття інтернетом. Вирішення цих проблем є першочерговим завданням стратегічного управління цифровою економікою.

Огляд літератури

Наразі об'єктом особливого наукового інтересу для багатьох вчених є процеси цифрової трансформації економіки. Теоретичним і прикладним аспектам цифрової трансформації економіки, зокрема стратегічному управлінню, присвячено наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як Резнікова, Шлапак, Іващенко (2023), Краус, Краус, Осецький (2021), Штепа (2021). Одночасно, у науковому просторі відсутній комплексний підхід до забезпечення конкурентоспроможності економічного агента в цифровій економіці.

Мета роботи полягає у розробці теоретичних засад формування конкурентоспроможності економічного агента в цифровій економіці.

Результати дослідження

Процеси цифрової трансформації суспільства змінюють форми і методи конкурентної боротьби як основи конкурентоспроможності економічного агента на національному, регіональному і глобальному ринках. Інституціональне середовище через сукупну дію та взаємодію власних елементів формує тенденції розвитку цифрової економіки, визначає рівень і структуру ринкової конкуренції і встановлює систему дій економічного агента на ринку. Конкурентоспроможність економічного агента забезпечує його життєздатність як суб'єкта глобальної економічної діяльності. Ця властивість відображає конкурентну позицію економічного агента на національному, регіональному і глобальному ринках та пов'язана з умінням досягати

конкурентних переваг. Конкурентна перевага пов'язана з оптимізацією ланцюжка цінностей, на початку якого знаходиться джерело виникнення цінності, а наприкінці – соціально-економічний ефект.

«Стратегія блакитного океану» передбачає запровадження інновацій у цінності та перетворення досягнень на постійний процес оновлення. Компанія здійснює якісний стрибок у цінності і це уневажлює конкуренцію. Компанія виходить за межі існуючої структури ринку і конкуренції та створює нові вільні від конкуренції ринки новаторських пропозицій. Цей підхід зосереджений на інноваціях, відкритті нових просторів для зростання та створенні додаткової цінності для споживачів. Компанія відмовляється від традиційної конкурентної боротьби за частку вже наявних ринків, замість цього розвиває унікальних пропозицій, що забезпечують нові можливості зростання. Стратегія блакитного океану визначає перехід від концентрації на конкурентах до створення нового ринкового простору (Kim, Mauborgne, 2015).

Ланцюжок «джерело виникнення цінності – цінність – стратегія – конкурентна перевага – ефект» є ключовим у стратегічному управлінні та плануванні, оскільки демонструє, як актори можуть перетворити внутрішні та зовнішні ресурси на конкурентні переваги та ефект. Логіка процесу базується на системному підході до використання ресурсів і компетенцій інституціонального актора для створення та реалізації цінності, що сприяє досягненню стратегічних цілей. Цінності як ексклюзивні властивості системи є первинними по відношенню до конкурентних переваг і можуть бути досить різноманітними за формами прояву як об'єктивні умови інституціонального середовища, так і умови діяльності окремих економічних агентів. Цінність перетворюється в конкурентну перевагу через реалізацію адекватних організаційних заходів та забезпечує ефект в межах конкретного інституціонального середовища.

Цінність визначається через сприйняття користі, яку споживачі отримують від продуктів або послуг. Ключовою цінністю цифрової економіки визначаємо здатність опрацювання даних та їх аналітики. Це дозволяє економічним агентам та урядам отримувати інсайти, оптимізувати процеси, розробляти нові продукти та послуги, а також приймати обґрунтовані рішення. Окрім обробки даних і аналітики, існують інші ключові цінності, серед яких можна виділити:

1. Гнучкість та швидкість адаптації: цифрова економіка надає акторам здатність швидко адаптуватися до змін ринкових умов та потреб споживачів завдяки цифровим технологіям.
2. Інноваційність: стимулювання розвитку нових ідей, продуктів, послуг і бізнес-моделей через використання цифрових технологій.
3. Інтероперабельність, що дозволяє індивідуумам ефективно з'єднувати кіберфізичні системи та розумні лінії заводів/фабрик;
4. Модульність: змога гнучкої адаптації розумних фабрик до зовнішніх інституційних змін через легко змінювані окремі модулі управлінської системи;
5. Масштабованість: здатність легко масштабувати бізнес-операції та продукти для задоволення зростаючого попиту без пропорційного збільшення витрат. Підключеність та

мережева взаємодія: забезпечення постійного зв'язку та співпраці між людьми, машинами та системами на глобальному рівні, сприяння ефективній взаємодії та обміну інформацією.

6. Персоналізація та користувацький досвід: можливість надавати персоналізовані продукти, послуги та досвід, виходячи з аналізу поведінки та потреб споживачів.

7. Ефективність ресурсів: оптимізація використання ресурсів та зниження витрат завдяки автоматизації процесів та вдосконаленню ланцюгів поставок.

8. Доступність інформації: надання легкого доступу до великої кількості інформації та знань, що сприяє навчанню, дослідженню та інноваційній діяльності.

9. Стійкість та екологічність: можливість зменшення впливу на довкілля через ефективне використання ресурсів, оптимізацію логістики та зменшення необхідності в фізичних переміщеннях.

Інституціональне середовище стає все більш складним та динамічним, а еволюція самої сутності конкурентної боротьби вимагає від економічних агентів розробки нових видів конкурентних переваг. Ці переваги більше не базуються виключно на миттєвій ефективності, але засновані на використанні синергетичного ефекту від взаємодії між різними учасниками ринку через ефективні цифрові канали комунікації. Трансформація до платформної економіки спричинила кілька ключових змін у підходах до ведення міжнародного бізнесу:

1) від зосередження на контролі за ресурсами до їх координації;

2) від зосередження на внутрішній оптимізації до активної взаємодії з зовнішніми зацікавленими сторонами;

3) від орієнтації на створення споживчої цінності до генерації цінності мережі;

4) реорієнтація інформаційних технологій та бізнес-систем від традиційного управління до залучення соціальних мереж та спільнот споживачів (Резнікова, Шлапак, Іващенко, 2023).

Основою конкурентної переваги в цифровій економіці мають стають інноваційні нововведення, поліпшення та зміни. Індустрії 4.0 та Індустрія X.0 є послідовними стадіями цифровізації і являють собою концепції інноваційно-цифрового виробництва, що ґрунтуються на різних інституціональних основах. Індустрії 4.0 основана на автоматизованому цифровому виробництві, керованому інтелектуальними системами в режимі реального часу в постійній взаємодії з зовнішнім середовищем, з перспективою глобального мережевого об'єднання на основі стандартизації, гармонізації ініціатив та програм розвитку (Краус, Краус, Штепа, 2021).

Стратегія «Суспільства 5.0» розширює концепцію Індустрії 4.0 до Індустрії X.0. Масштабування цифрових технологій породжує взаємопов'язані інститути розвитку Суспільства 5.0. У новому суспільстві фізичний та кіберпростір стають єдиною широкою інфраструктурою в умовах віртуальної реальності задля вирішення соціальних проблем і створення умов для стійкого економічного зростання, роблять життя людини зручним і повноцінним, а інновації безпечними та екологічними. Ключовими елементами Суспільства 5.0 стають прикладні дослідження, висока якість інституту освіти, цифрове підприємництво та наукомістке виробництво, що знаходяться у збалансованому розвитку Індустрії 4.0 (Краус, Краус, Осецький, 2021).

Концепція Індустрії X.0 була запропонована як спосіб мислення про майбутнє, в якому границі між фізичним, цифровим і біологічним світами стають ще більш розмитими, ніж у рамках Індустрії 4.0. Індустрія X.0 як наступний етап еволюції промислових технологій зосереджена на глибокій інтеграції новітніх технологічних досягнень в усі аспекти життя суспільства та економіки. Це включає подальший розвиток і впровадження інновацій, які можуть вийти за рамки поточних технологій, що активно використовуються.

Інституціональні актори активно використовують технологічні переваги кожної індустрії:

I. Традиційна економіка (індустрія 3+): автоматизація, мікроелектроніка, облік / диспетчеризація, аналітика, сховище даних, мобільні технології, промислові мережі, хмарні обчислення, SCADA / HMI, MES / APS / APC, ERP, роботи.

II. Індустрія 4.0: IoT, IIoT, кіберсистеми, ШІ, великі дані, технології бездротового зв'язку, розподілене обчислення, Digital Twins, VR / AR, автономні (роботизовані) пристрої

III. Індустрія X.0: квантові технології, нові матеріали, нейротехнології, гіперінтелект, гіперзнання, гіперінформація, гіперкомунікації, псітехнології, біоенергетика, технології, що пов'язанні з мораллю й відповідальністю.

Цифрова трансформація з використанням елементів становлення Індустрії 4.0 та X.0 переслідує мету створення персоналізованої, індивідуальної пропозиції та доставці її клієнту зручним для нього способом, і у результаті стає основою для нових продуктових стратегій. Цифрові технології сприяють підвищенню продуктивності в промисловому секторі України, а в деяких секторах вони стають основою продуктових та виробничих стратегій. Трансформаційний вплив цифрових технологій ініціює переосмислення традиційних бізнес-моделей і виробничих процесів, спонукає до створення нових продуктів і зумовлює запровадження інновацій. Цифрова продукція (інфраструктура та послуги) відіграє подвійну роль, одночасно є потенційною метою економіки та ключовим фактором, який створює значний додатковий потенціал для цифрового сектору та низки традиційних секторів шляхом підвищення продуктивності, збільшення ефективності та збагачення ринку праці та освіти новим набором передових навичок.

Висновки

Внутрішні конкурентні переваги дозволяють цифровим бізнесам не лише виживати, а й процвітати в динамічному та конкурентному цифровому середовищі, створюючи стійку цінність для своїх клієнтів та акціонерів. Зовнішні конкурентні переваги вимагають від компаній активної взаємодії з зовнішнім середовищем, гнучкості у стратегічному плануванні та відкритості до інновацій та співпраці для ефективного використання можливостей, що виникають у динамічному цифровому ландшафті. На перетині всіх трьох технологічних хвиль – Індустрій 3+, 4.0 та X.0 з'являються технології та інновації, що виходять за рамки конкретних характеристик кожної з хвиль. Цей перетин символізує простір синергії, в якому спільне використання технологій сприяє

створенню нових можливостей, рішень, продуктів та послуг, які мають потенціал радикально змінити різні аспекти суспільства та економіки. Саме такий підхід дозволить реалізовувати стратегію «блакитного океану» та створити нові цінності.

Література

Краус, К., Краус, Н., & Осецький, В. (2021). Суспільство 5.0 на базі розвитку інноваційного університету та цифрового підприємництва. *Економіка та суспільство*, 2021(28). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-37>

Краус, К.М., Краус, Н.М., & Штепа, О.В. (2021). Індустрія X.0 і індустрія 4.0 в умовах цифрової трансформації та інноваційної стратегії розвитку національної економіки. *Ефективна економіка*, 2021(5). Retrieved December 7, 2023, from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8901>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.91

Резнікова, Н., Шлапак, А., & Іващенко, О. (2023). Від промислових екосистем до екосистем цифрової економіки: нові бізнес-моделі і моделі конкуренції в умовах діджиталізації міжнародної торгівлі товарами і послугами. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, 2(316), 332-340. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-52>

Kim, W.C., & Mauborgne, R. (2015). *Blue ocean strategy: How to create uncontested market space and make competition irrelevant*. Harvard Business School Publishing.